

serhat kültür

tarih - kültür - haber dergisi

Yıl 5

Mayıs - Haziran 2007

Sevgi, Barış ve
Kardeşliğin Bayramı
NEVRUZ
coşkuyla kutlandı

Nevruz Hakkında Bir Kaç Söz

YAŞANAN yerin tabiat şartları ve uğraşılan işlerin özellikleri insanoğlunun takvimini belirlemede en önemli etkenlerdir. Genellikle orta iklim kuşağı veya "ılıman iklim" kuşağı adı verilen bir coğrafyada yaşayan, geçimini tarım ve hayvancılığa bağlayan milletler için yılın başlangıcı çok önemli bir gündür. Baharın dirilişine, yazın sıcaklığına, sonbaharın rüzgârlarına ve kışın dondurucu soğuklarına bu iklim insanı şahit olmaktadır. Dolayısı ile takvimlerini de buna dayanarak oluşturmuşlardır. Tabiatın bir düzen içinde değişimi insanoğlunu bir takvim yapmaya zorlamış. Belli değişim ve olaylardan yola çıkılarak çeşitli takvimler meydana getirilmiştir. Ama bu takvimin başlangıcı olarak Mart ayı esas alınmıştır. Çünkü Mart baharın başlangıcı, bir bakıma tabiatın yeniden dirilişinin başladığı aydır.

Türk Dünyası'nın büyük bir çoğunluğu kutladığı, Türk soylu halkların ortak bayramı olan Nevruz, Farsça bir terkip olup "Nev" yeni, "ruz" gün "Nevruz" yeni gün anlamına gelir. Nevruz gece ile gündüzün eşit olduğu, gün dönümü olarak da adlandırılan, ilkbaharın geldiği 21 Mart gününe tekabül eder. Güneşin koç burcuna girdiği gündür. **Nevruz ile tabiat yeniden doğar ve yeni bir hayat başlar. Nevruz günü, aynı zamanda iyilik ve bereketi temsil eden baharla, kötülük ve sıkıntıyı temsil eden kışın mücadelesini sembolize eder.**

Türk milletinin ata ve ana yurdunda baharın başlangıç gününün yeri ve önemi hemen her devirde büyük olmuştur ve o gün bayram olarak kabul edilmiştir. Nevruz ilkbaharın, sevginin, neşenin, kardeşliğin başlangıcıdır. Nevruz bayramı ise, barış, hoşgörü, kardeşlik, dostluk bayramıdır. Nevruz bu yönüyle birlik ve beraberliğin de simgesi olmuştur.

Nevruz, milattan sonra 800'den itibaren Hazar'ın güneyinden Anadolu'ya ve Mezopotamya'ya taşınmış ve yeni bir coğrafyada yaşatılmaya başlamıştır. Günümüzde Bal-

■ Nevzat ERDAĞ

Mali Müşavir - Eğitmeni/Yazar
www.nevzaterdag.com - nevzaterdag@nevzaterdag.com

kanlardan Çin Seddi'ne ve Sibiryaya içlerine kadar büyük bir coğrafyada bilinmekte ve kutlanmaktadır. Nevruz'un Türk Dünyası'nda yirmi beşin üzerinde, Anadolu'da ise kırka yakın ismi vardır.

Tarihi bakımdan Hun, Göktürk, Uygur, Selçuklu, Osmanlı ve Cumhuriyet döneminde Nevruz bir örfi bayram olarak kabul edilmiş, çeşitli eğlence ve merasimlerle idrak edilmiştir. Cumhuriyetin ilanından sonra Atatürk'ün önderliğinde, 1922, 1923, 1924 ve 1926 yıllarında Ergenekon Bayramı adıyla kutlanmış daha sonraki yıllarda bu kutlamalar mahalli seviyede sürdürülmüştür. Türk Dünyası'nda ise, önce Çarlık Rusya'sı, sonra Sovyet İmparatorluğu sınırları içinde yaşayan Türklerin Nevruz bayramı kutlamaları engellenmeye çalışıldıysa da başanlı olunamamış, 1998'e kadar gayri resmi olarak kutlanan Bayram, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Türkmenistan, Kazakistan, Özbekistan ve Azerbaycan Cumhuriyetleri ile Altay, Hakas, Tataristan özerk bölgelerinde resmen bayram olarak ilan edilmiştir. Bugün İran, Afganistan ve Pakistan'da da yöresel bazı farklar hariç aynı manada kutlanmaktadır.

Geçmişten günümüze çeşitli topluluk ve milletler bugünü kendi gelenekleri doğrultusunda kutlamışlar. Bazı devletler 21 Mart Nevruz Bay-

ramını resmi tatil ilan etmişler. Bizim resmi tatillerimiz arasında yer almasa da halk arasında Nevruz önemli bir gündür.

Nevruz bayramı Anadolu'da yurta kaynatma, renkli yumurta boyama, yumurta dövüştürme, çocukların çimene çıkması, yeşillikler üzerinde yuvarlanması, birdirbir, saklambaç, körebe gibi oyunlar oynaması, eğlenceler, çeşitli yarışmalar, şarkılar, türküler ve manilerin söylenmesi, genç gönüllerin karşı cinse duygularını dile getirmesi, oyunlar, halaylar, kıra çıkıp beraberce yeme-içme vb etkinliklerle yüzyıllardır kutlanmaktadır.

Türk insanını birbirine kenetlenen, bağlayan, Ergenekon'dan demir dağları eriterek dirilen atalarının ruhlarıyla yanan bir ateştir. Bu ateş, hiç sönmeyen binlerce yıl yandı. Gelecekte de kıvılcımlarından binlerce gönüllü tutuşturarak "ortak kültür ocağı"nda binlerce ruhu ısıtacaktır. Kültürlerin buluştuğu bu toprakların yanı sıra geniş bir coğrafyaya yayılan ve çeşitli adlar altında kutlanan Nevruz, kent insanına biraz yabancı kalsa da kırsal kesimde önemli bir gündür. Birbirine gittikçe yabancılaşan kentli bu önemli günü yeniden keşfetmeli. Çünkü Nevruz özünde yeniden diriliş, bolluk, bereket, barış, kardeşlik, birlikte eğlenmek gibi insancıl unsurları taşıyor.

Bu ve bundan sonraki Nevruzların Toplumunu geren, toplumun duygularına yönelen, toplumu hassas kılacak gelişmeler ve söylemlerden uzak özüne uygun bir Nevruz olmasını" serhat kültür dergisi" ailesi olarak diliyoruz. Bugün bunlara her zamankinden daha çok ihtiyacımız var.

İnsanımızın en eski devirlerinden itibaren gelen örf ve âdetlerini, birilerinin oynadığı oyunlardan dolayı hatırlamayalım, gerektiği için hatırlayalım. Nevruzun insanlık var oldukça kutlanması, barış, sevgi ve mutluluk getirmesi dileğiyle...

Özlü Sözler - Kıssadan Hisseler

● Derleyen: Nevzat ERDAĞ

Mali Müşavir/Eğitimci/Yazar / nevzaterdag@hotmail.com

SEVGİLİ hemşerilerimiz bu köşede sepeydir atasözleri ve ve kıssadan hisselerle yer vermekteyiz fakat bu sayımızın yapısına uygun olarak istedik ki ozanlar bayramını anlatırken Murat Çobanoğlu'nu da unutmayalım ve sizlere bu sayımızda Çobanoğlu'ndan aşıklık geleneğinden bir motifle alarak hem onu da rahmetle analım aşağıda çobanoğlu'na ait bir hikayeyi sizlere sunuyoruz.

HAMİT HAN İLE MELEK SULTAN

Erzurum ilinin İspir ilçesinin Yoncalı köyünden Ali Ağa'nın Hamit Han adında bir oğlu vardır. Yetkili olan Ali Ağa, oğlu Hamit Han'ı, köylerinden Melek Sultan ile evlendirir. Bir süre sonra da Hamit Han, askerlik görevi için Van'a gider. Bu dönemde askerlik yedi yıldır.

Birliğine teslim olan Hamit Han, aynı yerde kıdemli hemşerisi Yunus'la tanışır. Yunus, köyden haber havadis sorduğunda o da olanları anlatır. Bu arada kendisinin de Melek Sultan'la evli olduğunu söyler. Oysa Yunus da Melek'i sevmektedir. Haberi alan Yunus günün birinde Hamit'in ailesine yazdığı mektupta:

"Çok sevdiğimiz vatan için gönül ile çalışan yavrumuz Hamit Han, bir gün tatbikata çıktığı zaman hakiki bir mermiye rastlamış, vatan için şehit olmuştur, sizler sağ olun." der.

Bütün bu olanlar sırasında Hamit Han'dan hamile kalan Melek Hanım, bebeğini dünyaya getirmiş ve bebeğin adını Talib Çavuş vermişlerdir.

Yunus'un gönderdiği mektubu okuyan baba Ali Ağa ile anne Gamli Sultan, bu acıya daha fazla dayanamazlar ve öürler. Bir bebekle kalan Melek Hanım da babası Ahmet Ağa'nın yanına döner.

Yıllarca bekleyen Melek'in babasına elçiler (dönürçüler) gelir gider. Bu arada askerliğini tamamlayan Yunus da Melek'in talipilerindendir. Uzun süre dönürlere karşı direnen Melek Hanım sonunda ailesinin baskısına dayanamaz ve Yunus'la evlenmeye razı olur; ama Hamit Han'dan da ümidini kesmemiştir.

Salih Yüzbaşı'nın komutasındaki birliğin Van'dan İspir'e kaydırılması haberine, yıllardır ailesinden bilgi alamayan Hamit Han çok sevinir. Birliğin yolu Yoncalı Köyü'ne varınca, Yüzbaşı Salih'ten izin alan Hamit Han, kısa bir süreliğine köyüne gelir. Burada hazin bir tablo ile karşılaşır. Babası ve annesi ölmüş, evleri yıkılmıştır. Melek de hiç ummadığı bir şekilde kıdemli teribi Yunus'la evlenmiştir.

Olanları köyün yerlilerinden Hatun Sultan'dan öğrenen Hamit Han, bu arada eşi Melek ve oğlu Talib Çavuş ile karşılaşır da onlara yüz vermez; çünkü o artık Yunus'un hanımıdır.

Bütün bunlar olurken Hamit Han'ın başından geçenleri Salih Yüzbaşı'nın hanımı öğrenir. Hamit Han'ı giydirdi kuşandıran kocasının büyük tabancasını verir ve Yunus'u öldürmesini ister.

Her geçen gün köyde itibarı azalan Melek ve oğlu Talib Çavuş'u ise Hacı Ahmet ve Senem iklisi sahiplenir. Hamit Han'ı oğulları Ali vasıtasıyla çağır-tan ikili, dertli kan koca ve çocuklarını buluşturur. Karısı Melek ve çocuğu Talib Çavuş'a yüz vermeyen Hamit Han, başından geçenlerin özeti aşağıdaki iki dörtlükte dile getirir:

Ne sorarsın Hacım benim dardımı
Veren oldu mülküm yurdum ağlarım
Ne babom kalmış, ne de bir annem
Derdimden ölmüştür ona ağlarım

Ödügümü demişler bükümüş babam
Verem olmuş baksan o dertli anam
Düşmanlara gitmiş sevdim sunam
Evim yurdum vıran ona ağlarım

Bunun karşılığında eşi de başından geçenleri anlatır. Olup bitenleri başına taş basarak dinleyen Hamit Han, bu arada çobanları Garip'le karşılaşır. Oradan da olayı dinler ve sonunda Yunus'u öldürür. Melek Hanım'la tekrar bir araya gelerek köylerine yerleşirler....

Aşık Murat Çobanoğlu, bu ülkenin yetiştirdiği yüreği vatan millet sevgisi dolu aşıklarımızdan birisidir. Onun hemen hemen her şiirinde "vatan" konusu ele alınmıştır. Bakınız Van'da birliğine teslim olan, hikâyenin birinci derecedeki kahramanın ağzından vatana hizmet nasıl anlatılır:

"Hamit Han günün bir gününde Van şehrine gelir. Birliğini sorar, birliğine kâğıdını teslim eder. Askerlik elbisesini giyen Hamit Han:

"Çok şükür olsun ki ben de vatanıma hizmet ediyorum" diyerek başladır" Yine Aşık Murat Çobanoğlu hikâyesinde Gamli Sultan, oğlu Hamit Han'ı askere yolcu ederken:

"Vatan her şeyden üstündür" diye-bilmiştir.

Allah'a emanet ettim
Get yavrum get get balam get
Vatan her şeyden üstündür
Get yavrum get get balam get

Her gelenden bak sormuşum
Rüyayı hayra yormuşum
Vatan için büyümüşüm
Get yavrum get get balam get

Sadece baba Gamli Sultan değil, Hamit Han'ın hanımı Melek Sultan da vatan sevgisinin her şeyden aziz olduğunu söylemektedir:

Melek Sultan sana kurban
Her şeyden azizdir vatan
On yıl olsa bile insan
Yollarını bekleyecem
Bekleyecem bekleyecem
Ölene kadar bekleyecem

Ancak şu da bir gerçek ki, günümüzde halk hikâyesi anlatılmamaktadır. Artık bu hikâye söyleme geleneği Çobanoğlu, Reyhanî ve Taşlıova ile yavaş yavaş kötür hayatımızdan çıkmaktadır. Ozanımızı rahmetle anıyoruz.

